

224: Kur'an'da Nasih ve Mensuh Varmıdır?

Tarık Ebu Abdullah

8 Ağu, 2017

<https://ilimvecihat.com>

SORU

Selamun aleykum hocam, Allah sizden razı olsun, ilminizi artırsın ve amellerinizi zayi etmesin. Bilindiği üzere şu anki bazı modernist din adamları Kur'an-ı Kerim'de Nâsih ve Mensûh'un olmadığını ve olmayacağını söylüyorlar. Bunun doğruluk payı var mıdır? Şimdiden Allah razı olsun.

CEVAP

Ve aleykumusselam ve rahmetullah. Hamd Allah'a mahsustur.

Muhterem kardeşim bu sözün bir doğruluk payı yoktur. Kur'an'da nâsih ve mensûhun mümkün ve varit olması naklen ve aklen sabittir.

Kur'an'da deliller:

Bir:

مَا نَنْسَخْ مِنْ آيَةٍ أَوْ نُنسِهَا نَأْتِ بِخَيْرٍ مِنْهَا أَوْ مِثْلَهَا أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

“Biz bir ayeti nesh eder veya unutturursak ya ondan daha hayırlısını ya da onun benzerini getiririz. Allah'ın her şeye kadir olduğunu bilmez misin?” (el-Bakara 106)

İmam ibni Cerir (*rahimehullah*) şöyle der: **“(Biz bir ayeti nesh edersek)** kavli ayetin hükmünü, helalin harama ve haramın helale ve mubahın mahzura ve mahzurun mubaha dönüşmesiyle değiştirirsek manasındadır. Bu ise ancak emir ve nehiye, alıkoyma ve bırakılmada ve men ve ibahette vaki olur. Haberlerde ise nâsih ve mensûh yoktur.” (Camîu'l-Beyan 2/472)

İki:

وَإِذَا بَدَّلْنَا آيَةً مَكَانَ آيَةٍ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يُنَزِّلُ قَالُوا إِنَّمَا أَنْتَ مُفْتَرٍ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ

“Biz bir ayeti diğer bir ayetin yerine getirip değiştirdiğimizde Allah'ın neyi indireceğini en iyi bilen olduğu halde “sen ancak bir iftiracısın” derler. Hayır! Onların çoğu bilmezler.” (en-Nahl 101)

İmam ibni Cerir (*rahimehullah*) şöyle der: “Allah-u (Teâlâ) şöyle buyuruyor: Bir ayetin hükmünü nesh ettiğimiz ve başka bir hükümle değiştirdiğimiz zaman

elbette Allah indirdiğini en iyi bilendir.” (Camiu’l-Beyan 17/297)

Üç: Kur’an’dan bazı misaller:

Bir:

وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا وَصِيَّةً لِأَزْوَاجِهِمْ مَتَاعًا إِلَى الْحَوْلِ غَيْرَ
إِخْرَاجٍ فَإِنْ خَرَجْنَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِي مَا فَعَلْنَ فِي أَنْفُسِهِنَّ مِنْ مَعْرُوفٍ وَاللَّهُ
عَزِيزٌ حَكِيمٌ

“İçinizden hanımlarını geride bırakarak vefat edecekler, eşleri için senesine kadar evlerinden çıkarılmaksızın kendilerine yetecek bir malı vasiyet ederler. Bununla birlikte eğer kendileri çıkarlarsa, kendileri hakkında meşru bir şekilde yaptıklarından dolayı size bir vebal yoktur. Allah Azizdir, Hakimdir.” (el-Bakara 240) ayeti kerimesini

وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا فَإِذَا
بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا فَعَلْنَ فِي أَنْفُسِهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ
خَبِيرٌ

“İçinizden vefat edenlerin bıraktıkları eşler, kendiliklerinden dört ay on gün beklerler. İddet (bekleme) sürelerini bitirdikleri zaman, artık kendileri hakkında maruf ile yaptıklarından dolayı size bir günah yoktur. Allah, yaptıklarınızdan haberdardır.” (el-Bakara 234) ayeti ve

وَلَهُنَّ الرُّبُعُ مِمَّا تَرَكْتُمْ إِنْ لَمْ يَكُنْ لَكُمْ وَلَدٌ فَإِنْ كَانَ لَكُمْ وَلَدٌ فَلَهُنَّ الثُّمْنُ مِمَّا
تَرَكْتُمْ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ تُوصُونَ بِهَا أَوْ دَيْنٍ

“Eğer çocuğunuz yoksa bıraktığınızın dörtte biri onlarındır. Şayet çocuğunuz varsa yapacağınız vasiyetten ve borçtan sonra sekizde biri onlarındır.” (en-Nisa 12) ayeti nesh etmiştir.

İki:

كُتِبَ عَلَيْكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ إِنْ تَرَكَ خَيْرًا الْوَصِيَّةُ لِلْوَٰلِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ
بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ

“Birinize ölüm geldiği vakit, bir hayır (bir mal) bırakacaksa, babası, anası ve en yakın akrabası için maruf bir surette vasiyet etmek, takva sahiplerin üzerine bir hak olarak yazıldı.” (el-Bakara 180) ayeti kerimesi

يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِي أَوْلَادِكُمْ لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثَيَيْنِ

“Çocuklarınız hakkında Allah size şöyle emrediyor. Erkeğe iki dişinin payı kadar veriniz” (en-Nisa 11) ayeti kerimesiyle nesh olundu.

Üç:

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ حَرِّضِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى الْقِتَالِ إِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ عِشْرُونَ صَابِرُونَ يَغْلِبُوا مِائَتِينَ وَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِائَةٌ يَغْلِبُوا أَلْفًا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ

“Ey Nebi! Müminleri savaşa teşvik eyle. Eğer sizden sabredekcek yirmi kişi olursa iki yüze galip gelirler ve eğer sizden yüz kişi olursa kâfirlerden bin kişiye galip gelirler. Çünkü onlar anlamaz bir topluluktur.” (el-Enfal 65) ayeti

الآن خَفَّفَ اللَّهُ عَنْكُمْ وَعَلِمَ أَنَّ فِيكُمْ ضَعْفًا فَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِائَةٌ صَابِرَةٌ يَغْلِبُوا مِائَتِينَ وَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ أَلْفٌ يَغْلِبُوا أَلْفِينَ بِإِذْنِ اللَّهِ وَاللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ

“Şimdi Allah sizden yükü hafifletti ve sizde bir zaaf olduğunu bildi. O halde sizden sabredekcek yüz kişi olursa iki yüz kişiye galip gelirler, sizden bin kişi olursa Allah'ın izniyle iki bin kişiye galip gelirler. Allah sabredenlerle beraberdir.” (el-Enfal 66) ayetiyle nesh olundu.

Sünnet'ten deliller:

İmam Muslim (*rahimehullah*)'ın Bureyde (*radiyallahu anhu*)'dan tahric ettiği hadiste Rasûlullah (*sallallahu aleyhi ve alihi ve sellem*) şöyle buyurmuştur:

نَهَيْتُكُمْ عَنْ زِيَارَةِ الْقُبُورِ فَزُورُوهَا وَنَهَيْتُكُمْ عَنْ لُحُومِ الْأَضَاحِيِّ فَوْقَ ثَلَاثٍ فَأَمْسِكُوا مَا بَدَا لَكُمْ وَنَهَيْتُكُمْ عَنِ النَّبِيذِ إِلَّا فِي سِقَاءٍ فَاشْرَبُوا فِي الْأَسْقِيَةِ كُلِّهَا وَلَا تَشْرَبُوا مُسْكِرًا

“Ben, sizi kabirleri ziyaretten menetmiştim, artık onları ziyaret edin.

Kurban etlerini üç günden fazla tutmaktan da menetmişim, onları da münasip gördüğünüz zamana kadar tutun. Kırba hariç diğer kaplardan hurma sırası koymanızı menetmişim. Bundan böyle bütün kaplardan sıra içebilirsiniz. Yalnız sarhoşluk veren içkileri içmeyin!”

Kur'an ve Sünnet'te nâsih ve mensûh ulemanın icmasıyla sabittir:

Ebu'l-Fereç ibnu'l-Cevzi (*rahimehullah*) şöyle der: “Bu hususta (Kur'an'da nâsih ve mensûh'un varlığı) ulema arasında icma hâsıl olmuştur. Sadece sözüne itibar edilmeyen bazıları buna şaz olmuştur.” (Nevâsihu'l-Kur'an 84)

Ve Ebu Cafer en-Nehhâs (*rahimehullah*) şöyle diyor: “Sonradan gelenlerden bazıları Allah'ın kitabında nâsih ve mensûh yoktur dediler. Böylece apaçık belli olana karşı gelmişlerdir ve müminlerin yolundan gayrisini izlemişlerdir.” (en-Nâsihu ve'l-Mensûh 40)

Ve İmam eş-Şevkânî (*rahimehullah*) şöyle der: “Nesih aklen caizdir ve nakilde vaki olmuştur. Bu hususta Ebu Muslim el-İsfehani'den gelen bir rivayet müstesna Müslümanlar arasında ihtilaf yoktur.” (İrşâdu'l-Fuhûl 276)

Eskilerden hiç kimse Kur'an'da neshin varlığını inkâr etmemiştir. Böyle bir söz sadece Mutezile olan Ebu Muslim el-İsfehâni hakkında nakledilmiştir. Lakin ondan gelen bu nakil hakkında da ihtilaf edilmiştir. Kimisi bu naklin sahih olmadığını söylerken kimisi manada değil sadece tesmiye de ihtilaf etmiştir der. Neshe nesih değil tahsis demiştir derler. Bunun için ibni Hazm (*rahimehullah*)'a göre İslam ehlinde hiç kimse neshin varlığını inkâr etmemiştir. Ebu Muslim el-İsfehâni'nin ihtilafı manada değil sadece lafızda olmuştur der. (el-İhkâm 4/70) Ve kimisi de şayet hakkında gelen bu nakil doğruysa Kitaba, Sünnete ve icmaya muhaliftir ve dolayısıyla merduttur derler. Hatta Mutezile fırkası bile Kur'an'da neshin varlığını ispat etmiştir. Mutezile'nin usulcülerinden olan Ebu'l-Huseyn el-Basri de şeriatta neshin varlığında Müslümanların ittifakından bahseder. (el-Mutemed 1/370)

Kur'an'da nâsih ve mensûh aklen de sabittir:

Çünkü hükmetmek Allah (*celle ve âlâ*)'nın mülküdür. İsteddiği hükmü verir ve istediği hükmü değiştirir. O bilmemekten, unutmaktan, hikmetsizlikten ve abeslikten münezzehtir. Şu halde bir hükmü nesh etmesi ilahi hikmetine dayanır.

Ve ilahi emir ve nehiylerin maksadı insan için maslahatın celbi ve mefsedetini defidir. Maslahat ve mefsedetler zaman ve mekân şartlarına göre değişken olabilir. Buna binaen vahyin nüzulü döneminde hükümlerin şartlara göre

değişmesi de aklen mümkündür.

Ve İslam şeriatı kendisinden önceki şeriatları nesh etmiştir. Bunu kimse inkâr etmez. Bu makbul ise o zaman İslam şeriatın kendi içinde de neshin varlığı aklen makbuldür.

Velhasıl Müslümanların arasında böyle bir ihtilafın yokluğunu artık bildin.

Bahsettiğin cahillere (modernist din adamlarına) gelince onlar için İmam eş-Şevkânî (*rahimehullah*)'ın sözü yeterlidir. O (*rahimehullah*) Ebu Muslim el-İsfehânî hakkında ki sözü aktardıktan sonra şöyle diyor: “Eğer bu nakil ondan doğruysa o zaman onun Muhammedi şeriat hakkında çok büyük ve çirkin bir cehalet içinde olan bir cahil olduğuna delildir. Ama onun şeriat hakkında cahilliğinden daha ilginç olan onun bu ihtilafını şeriat kitaplarında hikâye edenlerin (cahilliğidir). Zira dikkate değer olan ancak müçtehitlerin ihtilafıdır. Cahilliği bu dereceye varmış olanların değil.” (İrşâdu'l-Fuhûl 276)